

NRP / Gulden Feniks 2024

Winnaar transformatie

Nijkleaster Westerhûs/Hilaard

Stichting Nijkleaster: Opdrachtgever

J.O.N.G. architecten: Architect

Noordpeil: Landschapsplan

Stevens Van Dijck: Bouwbegeleiding

Econstruct: Constructeur

Innax Noord: Installatie-adviseur

Bouwbedrijf Kolthof: Aannemer

Damstra Installatietechniek: Installateur

Rijksmonument kop-hals-romp boerderij Westerhûs is omgebouwd naar een eigentijds klooster. Het rijksmonument is onderdeel van Nijkleaster, dat zoekt naar nieuwe wegen voor geloof en spiritualiteit. Toen rondom Jorwert de kerken in verschillende dorpen sloten omdat het aantal kerkgangers kromp, kwam er behoefte aan een nieuwe functie waar geloof en spiritualiteit een plek kregen. Met dit kloostergebouw is er ruimte ontstaan waar nieuwe manieren van geloofsbeleving fysiek plek krijgen. Inmiddels wonen er zes kloosterlingen op het terrein. Zo'n honderd vrijwilligers werken mee aan onderhoud van de tuin en de gebouwen.

Landschapsarchitect Els van der Laan van Noordpeil zette landschappelijk de contouren neer voor de transformatie en nieuwbouw.

J.O.N.G. architecten werd vervolgens geselecteerd uit vijf bureaus voor de architectuur.

Projectomschrijving

Het type van de boerderij met de kenmerkende binten rondom het hooivak is verrijkt met die van een kloostergang. Deze gang verbindt de nieuwe volumes op het erf – woonhuizen en gastenkamers – met de bestaande gebouwdelen. Een aangebouwde ligboxstal werd gesloopt voor deze nieuwbouw. De keuken is keuken gebleven, de opkamer werd bibliotheek en de melkkelder kapel. Die ruimte is intiem van aard en past dus ook bij deze functie. In een voormalige betonnen mestopslag is een openlucht buitenkapel gerealiseerd. Hij is bekleed met 375 kloostermoppen, een per klooster uit het ommeland.

Het projectteam maakte bewust ook keuzes waardoor het gebouw zichtbaar anders werd dan de boerderij. Op het dak liggen donkere pannen, terwijl een woonboerderij in deze regio vaak rode dakpannen of rietbedekking heeft. Ook zijn nieuwe ramen geplaatst van onbehandeld hout.

Deze vernieuwingen stond de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed toe, omdat de ramen en deuren uit de jaren tachtig stamden en dus niet monumentaal waren. In het dak trof men asbest aan dat verwijderd moest worden. Een cementsluier brengt het metselwerk van de nieuwbouw in harmonie met het door de tijd getekende bestaande metselwerk.

Het regenwater wordt opgevangen en opgeslagen in tanks van 30.000 liter. Via een filtersysteem is het geschikt gemaakt voor gebruik van de wasmachine, buitenkranen en het doorspoelen van wc's. Zonwering is opgenomen in de bovendorpel van het kozijn, waardoor het gevelbeeld in alle eenvoud gelijk bleef. Een oude wel met waterpomp is hersteld. Het project is gasloos uitgevoerd. Van het gas af was bij de verduurzaming geen doelstelling, maar een gegeven. De boerderij was nooit op het gas aangesloten geweest. Een grondwarmtepomp en 143 zonnepanelen leveren energie.

[NRP / Gulden Feniks 2024](#)

Juryoordeel

Gemeenschapszin nieuw leven inblazen

Op het platteland zijn misschien wel de grootste ruimtelijke en sociale uitdagingen van dit moment te vinden, aldus de jury. De transformatie van een kop-hals-boerderij naar een eigentijds klooster zorgt ervoor dat dit stukje Friese platteland een duurzame toekomst krijgt. En hoe! Soms kan een enkel transformatieproject zorgen voor verschuivingen die ver voorbij de eigen schaal reiken. De leegstaande boerderij kreeg een functie die naadloos aansluit bij de sociale opgave van het platteland: het verdwijnen van voorzieningen en plekken van samenkomen. Het klooster is een burgerinitiatief en biedt verblijfsruimte voor bezinning. Ingrepen in de waterhuishouding zorgden ervoor dat het steeds schraller wordende Friese landschap hier voor mens en dier weer gezond is geworden. Kortom, Nijkleaster Westerhûs is een perfect voorbeeld van hoe gemeenschapszin nieuw leven in te blazen. Precies wat er nodig is in een tijd die gekenmerkt wordt door grote individualisering.

Bezieling

Hier is met bezieling aan de plek gewerkt, door alle betrokkenen. Het concept van het geheel zit erg goed in elkaar en de uitvoering van de transformatie is zeer consequent en met groot vakmanschap opgepakt. De structuur van een hof werkt goed. Wel hopen juryleden dat met toekomstige plannen om bij te bouwen de mooie zichtlijnen vanuit de ommegang op het landschap niet verloren zullen gaan.

Zorgen voor de heelheid van de schepping

De jury prijst het holistische duurzaamheidsdenken van het

team. Heel anders dan hoe projectteams in het algemeen steeds maar weer inspiratieloze duurzaamheidsverhalen ophoesten die draaien om vinkjes halen op duurzaamheidsladders. Bouwpastor Henk Kroes vat het als volgt samen: 'Je moet voor de heelheid van de schepping zorgen'. Met zo'n visie sla je de spijker op zijn kop, aldus de jury. Kroes vertelt zijn duurzaamheidsverhaal bij de waterpomp. Precies op de juiste plek, want het water vormt hier al eeuwenlang de basis van alles wat leven kon. In een gebied waar vooral zout water te vinden was, gingen (boeren)gemeenschappen op zoek naar plekken met zoet water, zodat zichzelf en hun vee konden overleven. De bron wordt daarom nog steeds gekoesterd en benut. Zo wordt het water gebruikt voor toiletten en wasmachine. Uiteraard - want vanzelfsprekend – is er in dit project ook sprake van een duurzame wijze van energieopwekking: met een warmtepomp en zonnepanelen. Ook zijn waar het kon bestaande materialen hergebruikt.

Gesamtkunstwerk van de 21ste eeuw

Dit project bewijst dat het activeren van een plek veel meer is dan het renoveren of transformeren van gebouwen. Hier is gebouwd aan een nieuwe manier van samenleven en beleven van geloof. De jury duidt Nijkleaster Westerhûs daarom als 'gesamtkunstwerk van de 21ste eeuw': een plek waar men samenleeft in cohesie met het landschap. Als de jury aan het einde van het projectbezoek neerstrijkt in de buitenkapel valt het gesprek stil. Er is niets meer te vragen, alle beoordelingseisen zijn glansrijk afgevinkt. Maar dat is het niet; er is meer. De bezieling van de plek is voor iedereen voelbaar. Hier is kwaliteit gerealiseerd die alleen ontstaat door enorme bevlogenheid. Daar word je vanzelf stil van.

[NRP / Gulden Feniks 2024](#)